

Qualitat, Identitat i Excel·lència a les Universitats Catòliques¹

Dr. Josep Gallifa

Catedràtic de la URL en psicologia i educació

Introducció

Parlar de la qualitat, la identitat i l'excel·lència universitàries és apuntar als ideals més elevats de la universitat. Per això intentarem evitar dos extrems: El primer seria fer una aproximació idealista i utòpica basada exclusivament en el que "hauria de ser"; el segon consistiria a reduir l'excel·lència a un conjunt de regles aplicades, en forma de "receptes" de pràctiques excel·lents. Per tal de no caure en aquests extrems és d'una gran utilitat no perdre de vista que en aquestes reflexions ens estem referint a una situació ben real: Les universitats catòliques europees constitueixen una realitat diversa però identificable. Aquestes universitats ja tenen la pròpia qualitat, identitat i excel·lència.

¹ Aquest article és una adaptació de la ponència realitzada per l'autor en l'obertura de la reunió de rectors de la FUCE (Federació d'Universitats Catòliques Europees) celebrada a la Cardinal Stefan Wyszyński University de Varsòvia.

A més a més, ja que la qualitat i l'excel·lència es donen simultàniament en diferents nivells, en aquesta presentació adoptarem una aproximació que inclogui finalitats i mitjans, "perquè" i "coms", i per això inclourem tres parts independents però relacionades:

La primera exposarà com les universitats catòliques desenvolupen les funcions de la Universitat. Ens fixarem en l'excel·lència resultant del que la Universitat realitza, en els seus processos i productes. El punt central serà, aquí, com entenem la qualitat i l'excel·lència d'una universitat en "allò" que fa.

La segona part tractarà de la missió especial de la universitat catòlica, això és del model d'excel·lència que sorgeix de la seva raó de ser, la seva identitat, la seva finalitat, la seva missió. El "perquè".

La tercera es focalitzarà en l'excel·lència relacionada amb el "com", és a dir la forma com la universitat transforma aquests principis en vida real a través de la forma de fer, en la pedagogia i els mètodes d'aprenentatge. En aquest context observarem el repte de Bologna com una oportunitat.

Seràn, per tant, tres vies complementàries d'entendre l'excel·lència. La de la universitat com una institució al servei de la societat, la del valor afegit de la universitat pel fet de ser una universitat catòlica i la de la universitat que realitza plenament la seva funció educativa. L'objectiu d'aquesta aproximació és integrar aquestes dimensions en un model d'excel·lència de les universitats catòliques europees. Això porta a la integració de diferents registres de discurs i racionalitats: gestió i política universitàries, història, filosofia i visió cristiana del món, i pedagogia i metodologia educativa, respectivament.

La nostra intenció és proposar les bases d'una universitat de qualitat, amb una identitat que li proporciona significat, que esdevé tangible, real i coherent en la pràctica. Assumim per tant que hi ha un model d'excel·lència per a les universitats de la FUCE, integrant nivells de reflexió, entenent que es tracta d'un model obert a altres reflexions i contribucions.

1. Excel·lència en l'exercici de les funcions de tota institució universitària.

Ortega y Gasset va escriure *Misión de la Universidad* el 1930.², un treball en què resumia les tres funcions realitzades per la Universitat a la societat:

1. Formar professionals de les professions intel·lectuals.
2. Recerca científica i formació de futurs investigadors.
3. Formació general. Formació de la persona culta.

Ortega, familiaritzat amb la universitat europea, volia reformar i repensar la universitat, compensant la tendència contemporània vers la recerca científica que no era gaire diferent de la tendència que podem observar avui. Aquesta dimensió, encara que important, no era tan significativa com les funcions "cultural" i professional. Per Ortega, *cultura* significava el sistema vital d'idees que cada època té o viu. Això vol dir conviccions sobre el món i els altres, els valors de les coses i de les accions.

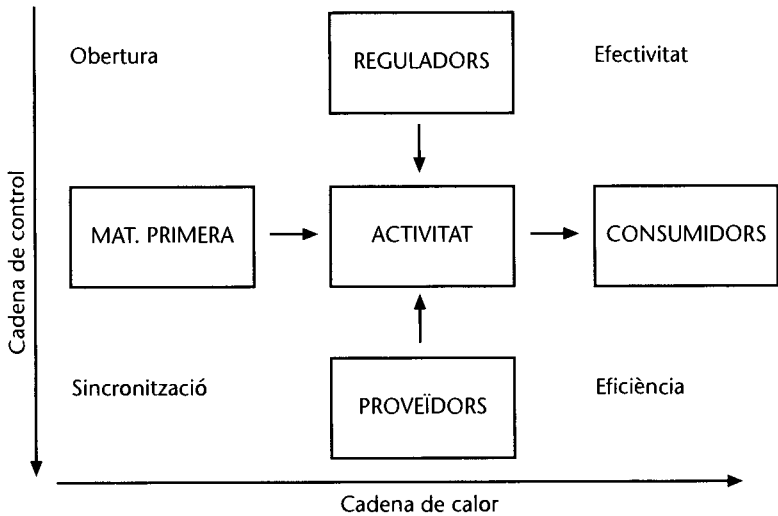
Quan es va fundar la universitat a l'edat mitjana, la cultura (teologia, filosofia, arts) estava al cor de l'educació universitària juntament amb les llavors de les professions intel·lectuals, mancant-li la recerca com l'entenem avui. Això no vol dir que la universitat medieval no investigués. La cultura general no era un ornament en la formació de la persona, sinó el nucli des del qual l'educació superior prenia el seu significat.

Va ser la universitat moderna la que va impulsar l'ensenyament de professions. Totes les disciplines, no només la teologia, el dret i la medicina, van tendir gradualment a convertir-se en professions. Ortega denominava el professional ignorant de la seva època com a "nou bàrbar", ja que sense una idea del món que l'envoltava no podia ser un bon professional. Cap a mitjans del segle XIX va emergir una tendència paral·lela a fer que totes les disciplines fossin científiques (seguint el model de la física)³. Per Ortega, era el professionalisme i l'especialització el que havia apartat l'home europeu del camí que hauria d'haver seguit, el que l'havia portat a la fragmentació, i el "tot" no es pot trobar en el fragment.

² Ortega y Gasset, José. *Misión de la Universidad (1930)*, en *Obras Completas*, v. IV, p. 311-353. Madrid, 1966.

³ Lucas, C. *Crisis in the Academy, Rethinking Higher Education in America*, New York, Palgrave Macmillan, 1998.

Seguint Ortega, presentem les tres funcions de la universitat valent-nos de l'*stakeholder analysis* a partir de l'esquema general que segueix i que vàrem desenvolupar en un treball anterior⁴:

Aquest esquema mostra els elements que intervenen en qualsevol procés en què es doni una transformació que aporta valor afegit. Així, una matèria primera es transforma per arribar als consumidors després d'una activitat regulada, amb proveïdors de serveis que faciliten la transformació. Els conceptes d'obertura, de sincronització, d'efectivitat i d'eficiència es refereixen a relacions dinàmiques que s'estableixen en les cadenes de control i de valor afegit.

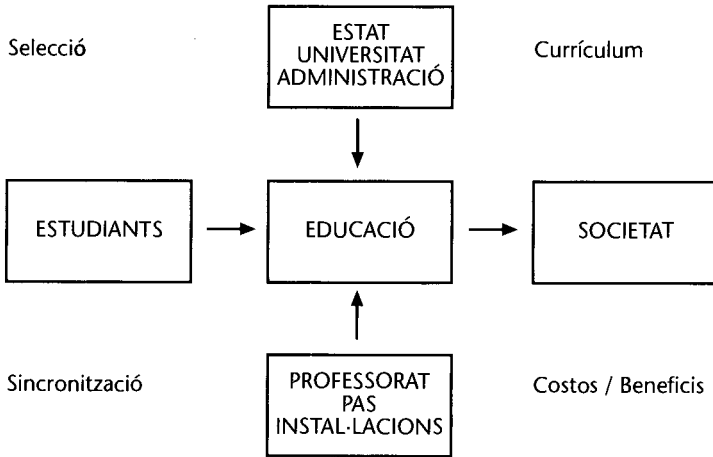
Podem aplicar aquest "stakeholder analysis" a les funcions generals que la Universitat realitza a la societat.

1. Formació de les professions intel·lectuals.

L'anàlisi pot ser resumit en la taula següent:

L'agent participant en aquest procés és l'estudiant que es transforma per l'aprenentatge. El receptor dels graduats és la societat (empreses,

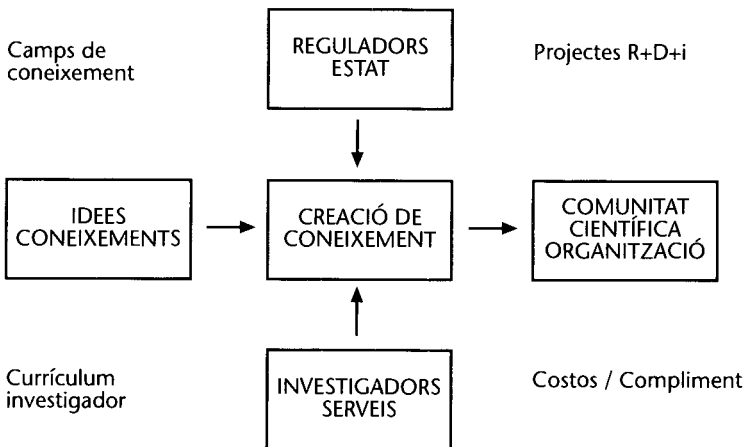
⁴ Gallifa, J., Pedró, F., Fontan, P. *Present i futur de la Universitat. Models actuals i prospectiva de la Universitat a Catalunya i a Europa*. Moià, Edicions Raima, 1998.

organitzacions, famílies, administracions...). El principal proveïdor de recursos són els professors i l'estat, i les administracions universitàries són els reguladors. Té sentit analitzar els processos involucrats: selecció, sincronització, currículum i càlculs en termes de costos/beneficis.

2. Recerca.

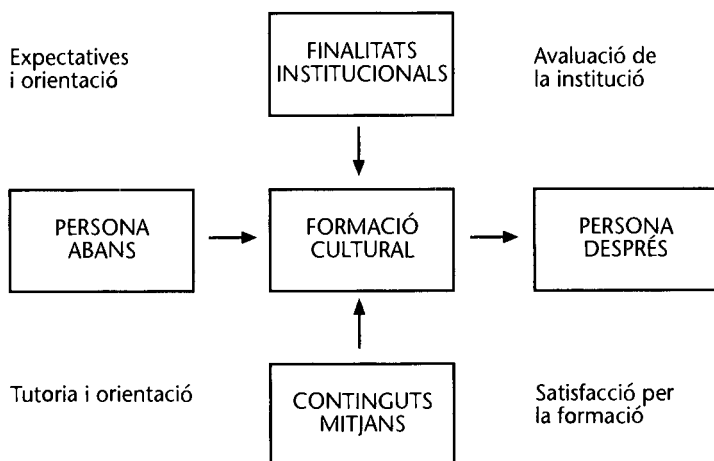
L'esquema anterior per la recerca es transforma en el següent: La recerca pot també ser analitzada mitjançant una aplicació possible del model anterior. El procés fonamental és la creació de coneixement

compartit per una comunitat científica o una organització. L'estat convoca projectes i els investigadors afegeixen valor als diferents camps. És possible també analitzar l'eficiència i l'efectivitat en la creació de coneixement.

3. La transmissió de cultura.

Aquest és una model possible per analitzar la transmissió de cultura. El que es transforma és la persona mitjançant una formació cultural. Les

finalitats institucionals es reflecteixen en continguts i mitjans específics. Així, les expectatives inicials s'han de contrastar amb l'avaluació final i amb la satisfacció per la formació rebuda. La persona és la mesura d'aquesta dimensió. I la funció tutorial i d'orientació juga aquí un rol clau.

Polítiques de qualitat com a instruments per a millorar les funcions de la universitat.

Hi ha diferents vies i mitjans perquè les universitats puguin millorar la seva qualitat i instruments concrets per a la millora de l'exercici de les seves funcions, que podem denominar amb més propietat com a polítiques de qualitat. Procedim a descriure breument les principals manifestacions:

Indicadors i rànquings.

Alguns mitjans de comunicació publiquen periòdicament *rànquings* de centres o d'universitats. Els indicadors quantitius en si mateixos no són més que un índex de qualitat, però els *rànquings* es publiquen i tenen influència en l'opinió pública. La qüestió fonamental és conèixer quins criteris han estat utilitzats per construir el *ranquing* i quin pes hi té cadascun en la puntuació final.

Avaluació de la qualitat.

Hi ha models basats en l'avaluació de la qualitat usant l'EFQM portats a terme per agències estatals o regionals. Normalment es parteix d'una autoavaluació. En l'avaluació de la qualitat les tendències internacionals actuals es focalitzen més en la mesura dels *outputs* que no pas dels *inputs*. Això implica prendre en consideració dimensions com la inserció professional, la satisfacció dels empleats, etc. La qualitat de la recerca sovint s'avalua des del punt de vista de la producció científica i el nombre de publicacions realitzades. Per la seva natura, la funció cultural és més difícil d'avaluar i, tal vegada per això, tendeix molt sovint a ser ignorada en aquests processos.

Acreditació.

L'acreditació involucra avaluació per una agència professional independent (pública o privada) que certifica el compliment d'una sèrie de criteris o estàndards prèviament establerts. Els estàndards són normalment qualitius i poden ser assolits a través de diferents mitjans.

Per resumir aquesta part, podem dir que hi ha un model d'universitat més tècnica, centrada en la formació de professionals, on els estàndards de qualitat són semblants als de les empreses de serveis. Un altre model d'universitat és la científica que es basa en la producció investigadora, un model d'universitat que va iniciar-se a la il·lustració. Finalment hi ha la universitat humanista, basada en la formació cultural, que ens porta als orígens de la institució a l'edat mitjana.

Aquests models són presents avui en major o menor mesura en les universitats catòliques europees. Les universitats són institucions complexes, i a aquesta complexitat hem d'afegir les diferents tradicions que

fan algunes universitats més dependents de l'estat i altres més autònomes. En qualsevol cas, seguint la perspectiva d'Ortega, podem estar d'acord amb allò que va afirmar fa més de mig segle: la ciència és important però no tan significativa com la cultura i la professió. Amb Ortega constatem que la predominància de la recerca ha portat a l'eliminació de la cultura i al poc reflex de la cultura en les professions. La vida no pot esperar que la ciència descobreixi. La cultura no pot esperar.⁵

2. Excel·lència en l'"ésser" de la universitat catòlica.

La funció cultural de la universitat pren especial rellevància en la universitat catòlica.

El 1990, Joan Pau II va escriure la Constitució Apostòlica de les Universitats *Ex Corde Ecclesiae*⁶ en la qual afirma: "Nascuda del cor de l'Església, una universitat catòlica està situada en un corrent de tradició que pot ser seguit enrera fins al veritable origen de la Universitat com a institució. Ha estat sempre reconegut com un centre incomparable de creativitat i disseminació del coneixement pel bé de la humanitat".

La universitat catòlica és, doncs, una universitat en la qual la funció cultural, com l'anomenava Ortega, pren un paper central en la vida universitària. Des d'aquest centre formar professionals o investigadors pren un significat especial. Així, "una universitat catòlica està cridada de forma particular a respondre a aquesta necessitat: La seva inspiració cristiana la porta a incloure les dimensions moral, espiritual i religiosa en la seva recerca i a avaluar els avenços de la ciència i la tecnologia en la perspectiva de la totalitat de la persona humana."⁷

Ex Corde Ecclesiae clarament traça el perfil de la universitat catòlica que resumirem breument:

⁵ Ortega y Gasset, José. *Misión de la Universidad* (1930), in *Obras Completas*, v. IV. p. 311-353. Madrid, 1966

⁶ John Paul II. *Ex Corde Ecclesiae* (15th August 1990). *Apostolic Constitution of the Supreme Pontiff John Paul II on the Catholic Universities*.

⁷ John Paul II. *Ex Corde Ecclesiae* núm. 7.

Ensenyament.

Pel que fa a l'ensenyament, a més a més dels elements propis de cada disciplina, ha de ser entès com la formació total de la persona humana. Per una universitat catòlica per tant:

- És vital tractar amb les implicacions ètiques de la professió.
- Es fa necessària la interdisciplinarietat, ja que molts dels problemes van més enllà dels límits d'una disciplina particular. La interdisciplinarietat inclou la teologia i la filosofia.
- És, conseqüentment, important tenir accés a formació teològica per tal que la universitat pugui portar a terme el diàleg fe-raó.

A més a més una universitat catòlica ha de fer que l'accés a la formació no sigui un privilegi d'uns pocs afortunats; ha d'estar, doncs, oberta a tots els estudiants independentment de la seva situació financera i social.

Recerca de la Veritat.

La universitat catòlica "comparteix aquest *gaudium de veritate*, tan apreciat per sant Agustí, que és aquesta joia de buscar, descobrir i comunicar la veritat en cada camp de coneixement". La tasca privilegiada d'una universitat catòlica és unir existencialment per esforç intel·lectual dos ordres de realitat que massa freqüentment tendeixen a ser situats en oposició com si fossin antitètics: la recerca de la veritat i la certesa de conèixer ja la font de la Veritat".⁸

Peters (2001) afirma com recerca significa viure amb la particular fragmentació per especialització d'un sistema de "rivalitat internacional i el desig de fer un bon treball en un món competitiu, que porta els millors investigadors a especialitzar-se més i més en un petit camp, un nínxol de la seva disciplina. Això porta a la hiperespecialització i a un profund *gap* entre el treball dels nostres investigadors i la majoria de disciplines, també la filosofia i la teologia, per una banda i la vida i els problemes de la societat per l'altra".⁹

⁸ John Paul II. *Ex Corde Ecclesiae* núm. 1.

⁹ Peters, Jan. (2001) "The different situations of the Catholic Universities in Europe and their future". In *The Private and Not-for-profit universities faced with the challenges of the current times*. Publicacions de la Universitat Ramon Llull. p. 15

“El gran repte per la universitat catòlica –segueix Peters– és la genuïna interdisciplinarietat. Els veritables nous desenvolupaments requereixen cooperació que vagi més enllà de la multidisciplinarietat. Això pot ser útil per superar la fragmentació i hiperespecialització.”¹⁰

Sense excloure els camps convencionals de recerca, la universitat catòlica ha de comprometre's amb l'estudi dels problemes contemporanis, i fer-ho requereix interdisciplinarietat. La dignitat de la vida humana, la promoció de la justícia per a tots, la qualitat de la vida personal i familiar, la protecció de la natura, la millor distribució dels recursos mundials, el nou poder polític i econòmic, etc. Aquestes són veritats incòmodes que ens porten a observar acuradament els valors i estàndards de la nostra societat. Al mateix temps veiem la creixent importància de la cooperació amb programes governamentals en justícia, desenvolupament i progrés.

També seguint *Ex Corde*, veiem la necessitat de cursar estudis que promoguin la millor comprensió de la cultura moderna, l'impacte de les tecnologies de la informació i de la comunicació, l'estudi de la influència dels mitjans. És pertinent també portar a terme un diàleg efectiu entre disciplines, entre pensament cristià i ciència moderna, el diàleg entre cultura i evangeli i el diàleg interreligiós.

*“Formació integral”*¹¹.

En una universitat catòlica, el resultat de la seva acció es tradueix en el desenvolupament global dels estudiants, la qual cosa els porta a entendre la importància del desenvolupament personal i cultural al llarg de la vida. Com hem exposat abans, aquesta formació global ha de considerar la formació teològica i la possibilitat de prendre part en una comunitat cristiana a la universitat en un clima de diàleg i respecte.

És també important que l'aprenentatge estigui basat en l'experiència directa de la vida professional i del personal dels professors i personal de la universitat. Educar en l'esperit de solidaritat amb els que pateixen és un altre dels aspectes de la formació integral promoguda pel magisteri de l'església.

¹⁰ Peters, Jan (2001) o.c. p. 16

¹¹ McGettrick, B. (2000) *Integrated learning: keys to mission effectiveness in a Catholic University*. IFCU. General meeting in Freemantle.

Formació integral significa per suposat promoure el desenvolupament de la persona en les seves dimensions professional, social i intel·lectual, incloent la dimensió religiosa i espiritual.

En el nivell professional no podem oblidar la importància del desenvolupament d'habilitats i competències, valors i actituds, la promoció d'habilitats creatives i d'intel·ligència emocional. També és important l'aprenentatge de valors i actituds (valors de vida, democràcia, pau...). La universitat és el lloc on es formen també ciutadans del món i líders del futur.

La dimensió cultural en la universitat catòlica esdevé viva en les persones que realitzen la seva vocació en la universitat en una atmosfera de creativitat universitària, involucrant una visió del món, una identitat i uns valors que fan de marc per al significat.

Proposta de treball entorn de la identitat de les universitats catòliques europees.

És difícil mesurar l'excel·lència que es deriva de la missió de la universitat catòlica a través de procediments d'avaluació de la qualitat, que hem presentat com a bons instruments per millorar la qualitat de certs aspectes de qualsevol universitat.

En el document sobre les bases de la identitat per un model d'excel·lència de les universitats de la FUCE, el president Gassiot afirmava que la qualitat "no es pot restringir a una sèrie d'indicadors quantitatius o a un intent d'aplicar estàndards "ISO" ... Nosaltres, pel fet de tenir la nostra identitat, hem d'anar més enllà. Hem de formular-nos constantment preguntes per donar consistència a les estratègies que poden dinamitzar la millora continuada."¹²

Una altra finalitat de les universitats de la FUCE és la millora de la qualitat en l'excel·lència que prové de la seva missió i identitat. Una estratègia a seguir pot ser l'intercanvi de les millors pràctiques que en la cultura de la qualitat és conegut com a *benchmarking*. Això significa compartir exemples d'accions de cada universitat o reflexions en alguna de les dimensions en la línia del que estableix *Ex Corde Ecclesiae*. Conèixer aquestes experiències té el valor de compartir models especí-

¹² EFCU, "The bases of identity for an excellence model of the EFCU". Working document-draft.

tics d'excel·lència que poden inspirar polítiques de millora. Al mateix temps la FUCE esdevindrà, amb aquesta acció, més conscient de la seva diferenciada i irremplaçable acció en el context de la universitat europea.

3. Excel·lència en el “fer” de la universitat educadora.

La universitat d'excel·lència acompleix les seves funcions i la seva missió en termes també d'acció, en les seves pràctiques educatives, i els continguts i els mètodes són de gran importància en aquesta connexió. Una universitat catòlica ha de proporcionar tant els espais com la possibilitat de realitzar una acció institucional encaminada a l'excel·lència educativa. Aquesta possibilitat té una referència des de fa 400 anys en la *ratio studiorum* de la Companyia de Jesús. Les universitats catòliques tenen la possibilitat també de tenir la seva regla d'or, la seva *ratio studiorum*.

Què és la ratio studiorum?

Sant Ignasi creia que l'educació no és un fi en si mateixa sinó un mitjà per a portar l'estudiant a preocupar-se dels altres éssers humans. El geni i la innovació que va aportar a l'educació prové dels seus exercicis espirituals que tenen per objecte alliberar la persona de predisposicions i esbiaixaments i permetre-li així realitzar eleccions lliures. Els objectius de l'educació ignasiana han estat oferir aquests mitjans per esdevenir una persona d'elecció, i per això invitar els estudiants a estar més implicats amb els seus semblants. La via més directa d'ajudar els joves és ajudar-los a trobar Déu.

Per MacDonnell¹³ (1998) “sant Ignasi va infondre aquest objectiu en el patró existent de l'educació humanística el qual inclou estimació de les arts per gaudir de la bellesa, gramàtica per aprendre a llegir, retòrica per expressar-se, matemàtiques per permetre pensar i teologia (amb la seva companyia filosofia) per a trobar Déu. Va posar aquestes disciplines en un procés ordenat. Les normes d'instrucció conegudes com la *ratio studiorum* varen ser formulades aviat pels seus successors. Aquest pla d'estudis establia certes característiques bàsiques pel programa jesuític que incloïen el respecte per les capacitats variades dels estudiants. Aquest ordre era bastant diferent de la confusió que sant Ignasi ell mateix com

¹³ MacDonnell, J. (1998) *The educational legacy of Ignatius Loyola (1491-1556)*.

a estudiant havia experimentat a Alcalà i el caos de les escoles contemporànies amb cursos opcionals i classes infreqüents”.

Michael Williams¹⁴ (1997) exposa com “és dins d'aquesta visió de la realitat que es col·loca l'educació, com a mitjà per desenvolupar la consciència dels estudiants del fi pel qual foren creats. Els estudis són per sant Ignasi instruments per a una finalitat espiritual. Sant Ignasi entenia i valorava els estudis i l'educació en si mateixos com a humanitzadors, civilitzadors, i constructors del caràcter, però sempre entesos com una part de la creació de Déu i com a camins de la comprensió cristiana del món i del lloc de la humanitat en ell. Sant Ignasi va estar primàriament interessat en l'educació del caràcter, i la finalitat de l'educació cristiana va ser tant formació intel·lectual com moral. Sant Ignasi va morir el 1556, abans que fos escrit el tractat que ell va imaginar. Però el tractat va ser promulgat finalment el 1599, 43 anys després de la mort de sant Ignasi, per Claudio Aquaviva, cinquè superior general” .¹⁵

Williams¹⁶ (1997) explica com la *ratio studiorum* de 1599 consisteix en una carta introductòria d'Aquaviva seguida de 30 grups de regles que cobreixen cada aspecte de l'administració i l'ensenyament en una típica institució jesuítica. La *ratio* a primer cop d'ull sembla un document sec i excessivament rígid, prescrivint aspectes de l'educació –administració, mètodes d'ensenyament, currículum- en detall minuciosos. Però hem de recordar que sant Ignasi ell mateix no va ser un líder rígid, sinó més aviat un visionari, i el concepte d'adaptació es central en la seva visió educacional. D'acord amb sant Ignasi, els educadors jesuïtes han de tenir en compte sempre les circumstàncies dels temps, dels llocs, de les persones, i altres factors semblants, (*Constitutions* IV. 351). Com es compleixen aquests objectius? La *ratio studiorum* té les dues vessants: currículum i mètodes d'ensenyament efectius.”

La *ratio studiorum* assumeix que la literatura o les disciplines humanístiques poden integrar-se en l'estudi de disciplines professionals o cien-

¹⁴ Williams, M. (1997) *Old Wine in New Skins: The Ratio Studiorum and Modern Jesuit Liberal Arts Education*. English Department. Spring Hill College.

¹⁵ El títol complert del document fou *Ratio atque Institutio Studiorum* (que podríem traduir en terminologia actual com Mètode i Pla d'Estudis). Va mantenir la seva força fins a la supressió de la Companyia de Jesús el 1773. Després de la restauració el 1832 va ser rescatada i revisada la *ratio studiorum*. La versió de 1599 resta com el text clàssic.

¹⁶Williams, M. (1997) o.c.

tífiques i que el programa humanístic del renaixement és compatible amb els programes escolàstics de l'edat mitjana.

Les universitat catòliques poden crear la pròpia *ratio studiorum*. A continuació presentem alguns principis i exemples de mètodes, que, juntament amb els continguts, poden inspirar una *ratio studiorum* per a les universitats catòliques. Presentarem com a exemple un principi, una tècnica i una metodologia per il·lustrar el que hem exposat.

Un principi: individualització i personalització.

Individualització i personalització representen una característica present des dels orígens de la universitat. Dissortadament l'ensenyament universitari modern ha pres més la dimensió de l'*educare* que de l'*educere* dintre els dos orígens etimològics de la paraula *educació*. És a dir, es valora més l'ensenyament que va de fora cap a dins. El que aquí proposem és revaloritzar l'*educere*, això és l'aprendre que va més de dins cap a fora; la qual cosa suposa recuperar la tradició socràtica, segons ens la exposa Plató, que valora aquell coneixement que prové de l'interior de cada persona. L'educand pregunta i la resposta la posa qui aprèn. Perquè qui aprèn té capacitat per construir coneixement i per tant no cal basar tot l'aprenentatge només en el coneixement que creen des de fora d'altres.

Com es pot assolir això? Cal començar amb una actitud que podríem sintetitzar en una paraula: preguntar. Ens referim a un estil de preguntar perquè a la universitat s'ha abusat d'un tipus de pregunta desmobilitzadora i desmotivadora que és la pregunta que podríem denominar "fiscalitzadora". És una pregunta de dubte sobre la capacitat i el coneixement de qui aprèn. Aquesta pregunta pren la seva forma en una activitat universitària famosa: els exàmens. No ens referim a aquesta pregunta.

La pregunta socràtica és una alternativa en la forma de preguntar. Qui pregunta té ja algunes respostes, i pregunta no per desconeixement sinó per posar reptes, per despertar interrogants, per suscitar respostes. Els estudiosos de la metacognició parlen d'aquesta perspectiva com a "mètode de les preguntes".

Una dimensió molt important d'aquest mètode és que quan es pregunta es tenen dues finalitats: la primera és ajudar a resoldre el tema en qües-

tió, ajudar ni massa ni massa poc, ajudar per arribar a posar de manifest el potencial de qui aprèn; la segona finalitat del preguntar que també es dóna en l'aprenentatge metacognitiu, és que es produeixi una interiorització del diàleg. És a dir que arriba un moment en què qui aprèn no necessita que se li formulin preguntes sinó que ha interioritzat el diàleg i ha adquirit la capacitat de preguntar-se a si mateix en funció del context –òbviament.

En el tema que ens ocupa és molt important aquesta doble finalitat del preguntar. La funció tutorial i individualitzadora ha d'usar l'estil socràtic de les preguntes, no sols per ajudar en aquella situació en concret sinó per millorar –a llarg termini- la capacitat de preguntar-se.

Per tant, la funció tutorial que defensem està més a prop de posar reptes i fer preguntes que de donar solucions prefabricades i acabades. No es tracta que l'estudiant no sap i ha de saber o adquirir informació, sinó que si a l'estudiant se li proporcionen els reptes adequats té la capacitat de construir coneixement per si mateix, i el que és més important encara té la capacitat de donar-li sentit.

Donar sentit requereix preguntes. És, doncs, en aquesta dimensió del preguntar on descobrim en la funció tutorial el caràcter de mediació entre el coneixement i el sentit per una banda i l'aprenentatge de l'estudiant per una altra. És en aquest estil de mediació que podem trobar respostes al repte de la individualització i personalització en l'aprenentatge.

Una tècnica per al desenvolupament professional, intel·lectual i personal. La metodologia portafolis

La metodologia denominada *portafolis* consisteix en una mescla d'ensenyament individualitzat i treball per projectes. Els principis en els quals es fonamenta són:

1. El focus està en l'aprenentatge.
2. Permet acomodar diferents estils d'aprenentatge.
3. L'estudiant treballa en els seus propis termes.
4. Prepara per al treball. Recull la maduració professional.
5. Permet reflectir la maduració personal.

És, doncs, una metodologia d'ensenyament individualitzat per projectes i oberta que permet recollir un treball acumulatiu, centrat en els propis interessos i obert al consell i a l'avaluació o a la supervisió.

La paraula portafolis es pot traduir com a carpeta, cartera. En educació s'ha aplicat com a mètode constructiu facilitant instruments per a la millora de la instrucció i de l'avaluació autèntica, com ho fan autors com Lomask, Pecheone, Baron¹⁷ (1995) i Wolf¹⁸ (1996).

Els *portafolis* contenen un ampli repertori d'execució en el temps, proporcionen visió de desenvolupament, ja que comencen amb uns compromisos de treball que figuren al principi del *portafolis* i després segueixen amb l'acumulació successiva de troballes, treballs, informació que està accessible a l'estudiant i amb la revisió orientadora del professor o dels companys. Això permet la supervisió i el consell, i l'avaluació per allò fet, com a alternativa a les situacions de test o d'examen, que no avaluen l'execució real, sinó la resposta a una situació de test.

Els *portafolis* poden ser de diferents tipus: professional, intel·lectual o personal. Cadascun té les pròpies característiques i poden ser d'interès com a tècnica de personalització.

La importància de la metodologia universitària: Un exemple en el treball de seminari

En la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna, evolució d'una prestigiosa escola de mestres, es va implantar un espai de seminari. Uns 12 estudiants s'hi troben amb el tutor, unes 6 hores per setmana, treballant als primers cursos tècniques de treball intel·lectual, introducció a l'estudi, introducció a la professió, etc. En cursos més avançats es supervisen les pràctiques i es comparteixen tècniques i experiència professional. El tutor de seminari realitza també una tasca d'orientació personal. Està essent una bona experiència per la institució, ja que ajuda a situar el treball de l'estudiant en el centre de la vida universitària, així com també canvia les relacions professor-alumne i obliga els professors a cooperar i a coordinar-se.

¹⁷ Lomask, M., Pecheone, R., Baron, J. (1995) *Assessing new science teachers*. Educational Leadership. Volume 52, Number 6, March 1995.

¹⁸ Wolf, K. (1996) *Developing an effective teaching portfolio*. Educational Leadership, 53, 6, p. 34-37.

Aquests exemples mostren la importància de les opcions institucionals referents als mètodes d'ensenyament i a la importància d'aquests mètodes.

És possible, per tant, crear una institució centrada entorn l'aprenentatge de l'estudiant i també un diferent i més socràtic estil d'educació, que significa que els professors no donen respostes, sinó que més aviat proporcionen elements als estudiants per trobar les pròpies respostes amb un treball més centrat en les seves motivacions i necessitats. Amb tècniques i metodologies específiques es pot crear una *ratio studiorum* per portar a terme la genuïna missió de la universitat educadora.

Alguns dels reptes associats a l'Espai Europeu d'Educació Superior per a les universitats catòliques

L'Espai Europeu d'Educació Superior és una oportunitat d'anar més a fons en el desenvolupament de la universitat educadora. Alguns dels reptes que la convergència europea planteja es resumeixen a continuació:

El repte de crear una àrea europea d'educació superior més enllà dels sistemes nacionals, situa les universitats en un context més ampli que no és altre que el de l'àrea natural on la Universitat va néixer. És l'àrea en la qual les universitats de la FUCE realitzen la seva missió.

Centrar la universitat en l'aprenentatge més que en l'ensenyament. El nou sistema de crèdits ECTS que mesura l'esforç de l'estudiant, l'impacte de les TIC, etc. proporciona aquesta oportunitat que apunta en una direcció ben favorable per a les universitats catòliques en les quals l'estudiant juga un rol central en la seva formació.

Facilitar la mobilitat estudiantil, intercanvis, internacionalització, que són possibles gràcies a una estructuració més uniforme de les titulacions (dintre la diversitat europea). En les universitats catòliques ja tenim una xarxa que pot facilitar l'intercanvi i un estil que ens fa identificables en el context europeu i internacional.

Facilitar la mobilitat professional. Amb el suplement al diploma, les universitats reflectiran els continguts i les habilitats dels seus graduats. Nosaltres, les universitats catòliques, hauríem de reflectir les habilitats i competències dels nostres estudiants en els programes i especialment

els valors i les actituds que es deriven de la nostra orientació educadora i cultural, per tal de situar-los en avantatge en el mercat dels professionals europeus.

Breu resum final.

Hem exposat com és possible considerar l'existència d'un model d'excel·lència per les universitats de la FUCE. Aquest model requereix primer que la Universitat sigui bona, que "tingui" qualitat. És fonamental anar més a fons, aprofundir en la missió, en l'"ésser" que flueix de la identitat, i també desenvolupar la Universitat educadora a la pràctica, en el "fer". Bologna és una oportunitat per aprofundir la nostra relació i cooperació i de fer efectiva la presència singular de les universitats catòliques europees en el panorama divers de les universitats europees.